

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№7(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 568 sahifa,
1-iyul, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woogyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Raqamli ta'lim muhitida o'quvchilarning milliy qadriyatlarga oid tasavvurlarini shakllantirishning pedagogik-psixologik mexanizmlari.....	10
<i>Davlatnazarova Ziyodabonu Muxtor qizi</i>	
Talabalarning xulqidagi devyatsiya darajasining yuqorilab ketishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-psixologik omillar.....	16
<i>Ergashev Jo'rabek Xalilovich</i>	
Zo'rvonlikka uchragan bolalarni va ularning oilalarini zo'rvonlikdan himoya qilishning normativ-huquqiy va ijtimoiy-psixologik asoslari.....	19
<i>Ergasheva Gullolaxon Nosirjon qizi</i>	
Tinglab tushunish kompetensiyasining psixolingvistik va pedagogik asoslari.....	24
<i>Jonbo'tayeva Maxarramxon</i>	
O'z-o'zini rivojlantirish kompetensiyasining kasbiy kompetentlik tizimidagi o'rni.....	27
<i>Kutliyeva Feruzaxon Yusupovna</i>	
Eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalarning ijtimoiylashuvini ta'minlashga xizmat qiluvchi zamonaviy kompleksni rivojlantirish.....	31
<i>Yunusov Mirsaid Xudayarovich, Istamova Sevdo Ashirqul qizi</i>	
Elektr tizimlari dinamik barqarorligini STEAM va Spiral (Regressus, Progressus) metodlari asosida o'qitish.....	35
<i>Safarov Xoliyor Sayyid Safar o'g'li</i>	
O'quvchilarda badiiy-estetik did va dizaynerlik ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi.....	39
<i>Norbutayeva Dilafuz Abdurasulovna</i>	
Talabalarda ijtimoiy yetuklikni rivojlantirishning psixologik mexanizmlari va uning ta'lim sifatiga ta'siri.....	43
<i>Rahimova Nazokatxon Kasimjonovna</i>	
Model for Improving Students' Professional Competencies Based on Motivational Learning Approach.....	49
<i>Alibekova Mahzuna</i>	
Bo'lajak tarix o'qituvchilarining tarixiy tafakkurini shakllantirishning tuzilmasi va pedagogik komponentlari... 54	54
<i>Djumaniyazov Farxod Ulugbekovich</i>	
Yengil atletika bilan shug'ullanuvchi 14-16 yoshli sportchi qizlarda mashg'ulotlar davomiyligi.....	59
<i>Oralova Bibixol Husniddin qizi, G'ulomova Maftuna Sayfulla qizi</i>	
Boshlang'ich ta'limda ingliz tilini o'yinlar orqali o'rgatish.....	64
<i>Ruzmetova D. A.</i>	
Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchisining axloqiy faoliyatini shakllantirishda pedagogik vositalarning imkoniyatlari.....	68
<i>Saydanova Dilafuz Sadirdinovna</i>	
Xorijiy tajribalar va zamonaviy yondashuvlar asosida tyutorlar kasbiy salohiyatini rivojlantirishda malaka oshirish tizimini takomillashtirish.....	75
<i>Ubaydullayev Zuxriddin Botirovich</i>	
Effective Classroom Activities for Developing Speaking Skills Among EFL Learners.....	79
<i>Akhmatova Munisa Orif qizi</i>	
Xalqaro va milliy baholash dasturlarini hisobga olgan holda boshlang'ich ta'lim mazmunini yangi ta'lim trendlari bilan boyitish.....	86
<i>Gulmira Abdullayeva, Egamberganova Yorqinoy Ollobergan qizi</i>	
Ijtimoiy tarmoqlarning shaxs identifikatsiyasiga ta'sirining ijtimoiy-psixologik omillari.....	90
<i>Tojiboyeva Nodiraxon Tursunaliyevna</i>	
Analysis of the Methodology for Developing Students' Creative Thinking Competence Using Artificial Intelligence Tools Based on STEAM Educational Technologies.....	94
<i>Tursunaliyeva Nazokat Tokhir qizi</i>	

Oliy ta'lim muassasalarida e-Portfolio ma'lumotlarini markazlashmagan tarzda boshqarishning afzalliklari va muammolari	102
<i>Yusupova Dono Adambayevna, Jalolov Tursunbek Sadriddinovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining inklyuziv-tolerantlik haqidagi qarashlari tahlili	110
<i>Amangeldiyeva Adolat Ravshanbek qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni savod o'rgatishga tayyorlashning samarali shakl, metod va didaktik vositalari	115
<i>Go'zal Qurbonova</i>	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda hayot xavfsizligi ko'nikmalarini shakllantirishning dolzarb pedagogik masalalari.....	121
<i>Muratova Munavvar O'rol qizi</i>	
Tarkibida toponimlar mavjud maqol va matallarning lingvomadaniy xususiyatlari va ularni o'qitishning lingvodidaktik asoslari.....	126
<i>Usmonova Zamira Jaxongirovna</i>	
Psixologik-pedagogik tadqiqotlarda tassavur fenomenologiyasi	130
<i>Axmedova Shaxlo Shoxob qizi</i>	
Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi (haykaltaroshlik san'ati misolida).....	133
<i>Panayeva Maloxat Muminovna</i>	
Взаимосвязь склонности к сравнению внешности, интернет-зависимости и уровня притязаний у студентов-юношей	136
<i>Багдасарова Диана Левоновна</i>	
Роль каракалпакской народной национальной музыки в формировании духовно-нравственных качеств учащихся	141
<i>Зарымова Турсынай Бердибай кызы</i>	
A Review of the Literature on Stem Cells in Dentistry	145
<i>Ruziyeva Kamola Akhtamovna</i>	
Bolalar musiqa va san'at maktablarida estrada san'atini o'qitish masalalari (gitara cholg'usi misolida)	150
<i>Abdullayev O'tkir Sadullayevich</i>	
Talabalarda innovatsion kasbiy kompetentlikni rivojlantirish texnologiyalari	154
<i>Avezov Davronbek Soburovich</i>	
O'zbek xalq pedagogikasi an'alarining zamonaviy ta'lim tizimidagi transformatsiyasi	158
<i>Erkaboyeva Nigora Shermatovna</i>	
Texnika va iqtisodiyot yo'nalishidagi oliy ta'lim muassasalari talabalarida ingliz tilini mustaqil o'rganishning psixologik-pedagogik xususiyatlari	163
<i>Mamatqodirova Gulnigor Rustamjonovna</i>	
Yangi dunyoviy tartibotning shakllanishi jarayonida siyosiy taraqqiyot barqarorligi va xavfsizligini ta'minlash muammolari	168
<i>Nazarov Alisher Narimanovich</i>	
Ota-onasiz tarbiyalanayotgan o'smir o'g'il bolaning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari.....	171
<i>Qodirov Jahongir Neymat o'g'li</i>	
Kutubxona muhitida talabalarining mustaqil ta'lim faoliyatini tashkil etishning innovatsion modellari.....	176
<i>Qosimova Xolida Nabiyevna</i>	
Jismoniy imkoniyati cheklangan maktabgacha yoshdagi bolalarda milliy harakatli o'yinlar orqali jismoniy sifatlarni rivojlantirish	179
<i>Raxmatullayeva Durdona Fazliddin qizi</i>	
Personalized Approach to the Treatment of Generalized Periodontitis in the Prediction of Cardiovascular Complications Based on Salivary Proteomic Profiling.....	182
<i>Shodiev O. U., Nazarova N. Sh., Agababayan I. R.</i>	
O'smirlarda irratsional ustanovkalar shakllanishining ijtimoiy-psixologik omillari	187
<i>Tshboltayeva Nodira</i>	
Роль интерактивного лингвокультурологи-ческого пространства в формировании лингвокультурной компетенции студентов национальных групп филологических направлений.....	191
<i>Рустамова Ферузахон Махмуджановна</i>	

Talabalarining darsdan tashqari vaqtda mustaqil ravishda jismoniy tarbiya bilan shug'ullanishini shakllantirish	196
Dusanov Shuxrat Abdiraakovich	
Kutubxona muhitida talabalarining mustaqil ta'lim faoliyatini tashkil etishning innovatsion modellari	201
Qosimova Xolida Nabiyevna	
Jismoniy tarbiya darslarida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-pedagogik kompetensiyasini takomillashtirish mexanizmlari	205
Xoliqnazarov Azamat Begaliyevich	
Oliy ta'lim talabalarida kreativ fikrlashni fanlararo integratsiya asosida shakllantirish	209
Allanazarova Dilobar Baxromovna	
"Alpomish" dostonida obrazlar nutqidagi pedagogik qarashlar	213
Boboqulova Aziza Adizovna	
Researching the Biochemistry and Physical Chemistry of Oral Fluid in Kids Who Are Acting Strangely	217
Eraliyeva Zulfiya Makhmudovna, Buzrukhoda Javohir	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini mikro matnlarni o'qitishga qaratilgan kognitiv metodlar	222
I. Matrasulova	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yozma nutq ko'nikmalarini shakllantirishda raqamli didaktik vositalardan foydalanish metodikasi	225
Komilova Dilnozaxon Abdulhayevna, Xoliqova Mubinabonu Jamoliddin qizi	
Oliy ta'lim muassasalarida onomastik leksikani lingvokulturologik yondashuv asosida o'qitishning strategik-metodik asoslari	229
Mamatqulova Baxtixon Ravshanovna	
Raqamli matnlarning lisoniy va pragmatik xususiyatlari	232
Mashrapova Sevara Xabibovna	
Extensive Pelvic Ureteral Abnormalities and Reconstructive Operations in Patients	237
Mukhsinov Sardor	
Pedagogikada metodlardan foydalanish	241
Maxmudova Nargiz Djumaniyazovna	
Diqqat yetishmasligi giperaktivlik buzilishini davolash usullari	245
Otbasarova Umida Mexmonovna, Inogamova Rano Bahodirovna	
Talabalaridagi sanogen tafakkurning psixologik xususiyatlarini empirik tadqiq etish masalasi	249
Tulyaganova Dilnoza Ulug'bek qizi	
Raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanishning xorijiy va milliy tajribasini qiyosiy tahlil qilish	253
Abdullayev Sherzodbek	
Context, Intention, and Meaning in English Language Teaching: Developing Pragmatic Awareness in Learners of English as a Foreign Language	256
Keldiyarova Shakhriyoz, Keldiyarova Mohlaroyim	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni steam yondashuvi yordamida og'zaki muloqotga o'rgatish mashqlar tizimi	267
Yunusova Malika Miralimovna	
Культурные и исторические коды Франции в автобиографической прозе Марселя Паньоля	270
Рахманкулова Дилафруз Азимовна	
Трансформация роли преподавателя в условиях цифровизации высшего образования	274
Рахматова Нигина Исломовна	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tasviriy san'atning tutgan o'rni	278
Sultonova Marxabo	
Boshlang'ich sinf matematika darslarida matematik tasavvurlarni shakllantirish metodikasi	283
Akramova Fotimabonu Kurbonovna	
Boshlang'ich sinflarda matematika fanini o'qitishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari	288
Axmedov Muslimjon Usmonovich	
Boshlang'ich ta'limda musiqa ta'limini sun'iy intellekt va shaxsga yo'naltirilgan pedagogika asosida tashkil etishning ilmiy-metodik asoslari	295
Djumabayeva Muqaddas	

“Suvning agregat holatlari va tabiatda aylanishi” mavzusini o‘rgatishda 4K ko‘nikmasini rivojlantirish	300
<i>Esnazarov Abdiganiy Jamalatdinovich</i>	
Raqamli vositalar asosida mexatronika va robototexnika yo‘nalishi talabalarini o‘qitishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	307
<i>Ikromov Muhammad-Anasxon Xakimjon o‘g‘li</i>	
Najmiddin Kubroning ilmiy merosi	311
<i>Jahongir Jumanov</i>	
Oliy ta‘lim muassasalarida talabalarda tejamkorlikni shakllantirishning o‘rni.....	314
<i>Jo‘rayev Alisher Tursinboyevich</i>	
Milliy va umuminsoniy qadriyat fenomenining pedagogik tadqiqotlarda o‘rganilishi.....	318
<i>Jovliyev Jo‘rabek Alisher o‘g‘li</i>	
Jazo muddatini o‘tayotgan shaxslarda emotsional buzilishlarning ijtimoiy-psixologik sabablari	322
<i>Manzitov Baxtiyor Tolibovich</i>	
Maktabgacha ta‘lim jarayonida o‘yin texnologiyalarini qo‘llashning pedagogik asoslari va samaradorligi	329
<i>Nyutonova Xilola Lochinbekovna, Mayliyeva Nasiba Axmedovna</i>	
Ta‘lim menejmentida Predictive Analytics texnologiyalaridan foydalanish istiqbollari	332
<i>Primqulova Aziza Mirzaahmad qizi</i>	
Yosh sportchilarda tezlik-kuch sifatlarini rivojlantirish usullari	337
<i>Chariyev Ulug‘bek Abdujabbarovich, Radjabov Jaxongir Furkatovich</i>	
Z avlod psixologik xususiyatlariga mos zamonaviy tarbiya texnologiyalari	342
<i>Ravshanov Sanjar Tolibjonovich</i>	
Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyasida refleksiya mexanizmining o‘rni	346
<i>Raxmonova Mahfuzaxon Xasan qizi</i>	
Iqtisodiy o‘sishning mohiyati	350
<i>Sayfiddinova Sabina Muhiddinovna</i>	
Dasturlash ko‘nikmalarini baholashda generativ sun‘iy intellekt va gamifikatsiya integratsiyalashgan arxitektura modelini ishlab chiqish.....	353
<i>Sultonov Ravshonbek Otonazarovich</i>	
Ta‘lim klasteri sharoitida talabalarning loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirishning zaruriyati	356
<i>Sultanova Dilnura Abdurashidovna</i>	
Stereometriya darslarida o‘quvchilarning fazoviy tasavvurini va tasvirlash savodxonligini 3D modellashtirish vositasida rivojlantirish	359
<i>Sultonova Shahnoza Yusuf qizi, Sultonova Dilrabo Yusuf qizi</i>	
Chayon zahrlining biologik xususiyatlari, toksikologik ta‘siri va biotexnologiyadagi istiqbolli qo‘llanilishi.....	365
<i>To‘xtamurodova Feruza</i>	
Sun‘iy intellekt va raqamli ta‘lim texnologiyalari integratsiyasi asosida oliy ta‘limda fizika fanini o‘qitish metodikasini takomillashtirish.....	369
<i>Usubjonova Durdona Fazliddin qizi</i>	
Maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida ta‘lim va tarbiya maqsadlarini o‘yin mexanikasiga integratsiya qilishning interaktiv modulli texnologiyalarini takomillashtirish	373
<i>Xolmatova Dilshoda Sherali qizi</i>	
Особенности формирования совместной познавательной деятельности в образовательном процессе.....	378
<i>Абдрахманова А. С.</i>	
Влияние корпоративной культуры вуза на формирование профессиональных ценностей студенческой молодежи.....	383
<i>Бекбаев Рауф Рустамович</i>	
MTMgacha katta yoshdagi bolalarda ijtimoiy-hissiy munosabatlarni shakllantirish imkoniyatlari.....	389
<i>Boymurodova Surayyo Eshqvat qizi</i>	
Musiqa madaniyati asosida deviant xulqli o‘quvchilar bilan ishlashning pedagogik modeli va samaradorligi	393
<i>Jabborova Muattar Xatamovna</i>	

MUNDARIJA	СОДЕРЖАНИЕ	CONTENTS
		Uzluksiz ta'lim tizimida biologiya fani o'qituvchilarining kompetentligini rivojlantirish..... 398 <i>Mamadaliyeva Barnoxon O'ktamovna</i>
		Focusing on the Practical and Technical Aspects of Dutar Performance and Enhancing this Process..... 403 <i>Muyassarxon Adiljanovna Achildieva, Shodiyeva Shahinabonu Shoirjon qizi</i>
		Raqamli ta'lim muhitida bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining professional kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi ..... 409 <i>Oloberganova Fazilat Tangriberganovna</i>
		Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining vizual kompetensiyalarini rivojlantirishda dizayn tafakkuriga asoslangan pedagogik texnologiyalarni takomillashtirish ..... 415 <i>Shomurodov Oybek Norqulovich</i>
		Ta'lim jarayonida o'quvchilarda empatiyani rivojlantirishning neyropedagogik texnologiyalari..... 421 <i>Kamaladin Kuronboyevich Matyaqubov</i>
		Talabalarda ijtimoiy yetuklikni rivojlantirishning psixologik mexanizmlari va uning ta'lim sifatiga ta'siri..... 425 <i>Rahimova Nazokatxon Kasimjonovna</i>
		Talabalar iqtisodiy xulq-atvorining ijtimoiy-psixologik determinantlari: gender tahlili ..... 431 <i>Yuldosheva Gavhar O'tkirovna</i>
		Study of the Structural and Semantic Features of Simple Sentences in English and Uzbek..... 435 <i>Askar Abdullaev</i>
		Farosat tarbiyasini rivojlantirishda tarixiy-madaniy yondashuvning o'rni va ahamiyati..... 440 <i>Abdimuratova Gulzar Matniyazovna</i>
		O'quvchilarga alyuminiy elementini o'rgatishda hayot bilan bog'lab 4K ko'nikmasini shakllantirish..... 445 <i>Abdug'aniy Esnazarov Jamalatdinovich</i>
		Turizm sohasida xizmat ko'rsatish sifatini oshirishda ijtimoiy muloqot kompetensiyasining o'rni..... 449 <i>Abdullayeva Sevara Yuldashevna</i>
		O'quvchilarda emotsional intellektni shakllantirishning innovatsion metodlari va diagnostikasi..... 454 <i>Kamaladin Kuronboyevich Matyaqubov</i>
		The Role of Gymnastics in Promoting Holistic Development Among Preschool Children: Physical, Cognitive, and Social Perspectives..... 458 <i>Kosimov Bekzod Zoirovich</i>
		Pedagogical and Managerial Factors in Developing Communicative Creativity Among Higher Education Leaders ..... 462 <i>Mamatova Khilola Mukhiddinovna</i>
		NLA in Developing Presentation Competence in English B2 Learners ..... 470 <i>Normatova Yulduz</i>
		Ta'lim sohasidagi yetakchi yondashuvlar..... 474 <i>Rajabova Lola Raxmatullayevna</i>
		Physalis alkekengi o'simligidan flavonoidlarni ajratib olishning biotexnologik usullari va jarayon ko'rsatkichlarini maqbullashtirish ..... 478 <i>S. B. Xidirova</i>
		Badiiy ta'lim amaliyotiga klaster yondashuvi asosida ta'lim integratsiyasini joriy etishning strategik yo'nalishlari va metodologik asoslari..... 484 <i>Sultanov Xaytboy Eraliyevich</i>
		Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishda lug'at ustida ishlashning pedagogik ahamiyati ..... 489 <i>Xabibullayev Umidxon Fayzulla o'g'li</i>
		Gamifikatsiya texnologiyalari vositasida bo'lajak o'qituvchilarda tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirish..... 493 <i>Abdullayev Javohir Ismoil o'g'li</i>
		Turizm sohasida xizmat ko'rsatish sifatini oshirishda ijtimoiy muloqot kompetensiyasining o'rni..... 496 <i>Abdullayeva Sevara Yuldashevna</i>
		Qoraqalpoq prozasida inson psixologiyasi ..... 502 <i>Dosberganova Miyrigul Sadiratdinovna</i>

Yuqori sinf o'quvchilarining ingliz tilidagi kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda veb-resurslardan foydalanishning metodik asoslari.....	505
Karimova Guljahon Zarifovna	
Oliy ta'limda inklyuziv ta'lim rivojining xalqaro va milliy tajribasi.....	510
Mamasiddikova Maftuna Akbarjon qizi	
Deconstructing Power in the Digital Age: A Pedagogical Framework for Analyzing Political Terminology in Uzbek and International Media	516
Ochilova Dilnora Hayotovna	
Ta'lim sohasidagi yetakchi yondashuvlar.....	520
Rajabova Lola Raxmatullayevna	
Bo'lajak pedagoglarda darslarni integratsiyalash jarayonida o'qituvchi faoliyatini loyihalashtirish mazmuni	525
Shukurova Laziza Shokir qizi	
Гендерно маркированная лексика в русском и узбекском языках.....	529
Мохигул Абдужабборова, Гулноз Нигматова	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda rivojlantiruvchi markazlar asosida ekologik madaniyatni shakllantirishga yo'naltirilgan tadqiqot metodikasi.....	533
Suvanova Sevara Baxodir qizi	
Роль цифровых образовательных инструментов в развитии языковой компетенции учащихся 10-11 классов Республики Каракалпакстан	539
Утемурастов Улугбек Нурадинович	
Innovatsion yondashuv asosida talabalarning boshqaruv malakalarini rivojlantirish tizimining oliy ta'lim muassasalaridagi hozirgi holati.....	544
Eshankulova Nargiza Xayitmuratovna	
Bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ mahoratini shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari	549
Ismoilov Muhammadkarim Miraxmat o'g'li	
Huquqbuzarlik sodir etishga moyil shaxslarda addiktiv xulq-atvorning nazariy-psixologik asoslari	554
Izzatov Sherzod Samad o'g'li	
Yoshlarning harbiy xizmatga bo'lgan munosabatini shakllantirishning o'ziga xos xususiyatlari	558
Rashidov Abdurashid Murodullayevich	
Sport gimnastikasi bilan shug'ullanuvchi o'quvchilarda muvozanat saqlash qobiliyatini rivojlantirish metodikasi	563
Oralova Bibixol Husniddin qizi, Sanayev Ikrom Iskandar o'g'li	

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING KOMMUNIKATIV MAHORATINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHART- SHAROITLARI

UDK: 378.147:37.013.42:808.5

Ismoilov Muhammadkarim Miraxmat o'g'li

Namangan davlat texnika universiteti, Namangan, O'zbekiston

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-1379-1978>

Annotatsiya: Ushbu maqolada bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ mahoratini shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari kompleks holda tadqiq etilgan. Tadqiqot metodologiyasi sifatida tizimli-faoliyat yondashuvi, kommunikativ-kompetentlik nazariyasi va shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tamoyillari qo'llanilgan. Mualliflar kommunikativ mahorat tarkibiy komponentlarini – lingvistik, diskursiv, strategik va sotsiomadaniy kompetensiyalarni – tahlil qilgan hamda ularni shakllantiruvchi pedagogik shart-sharoitlarning to'rt guruhini (tashkiliy-metodologik, faoliyatga asoslangan, kommunikativ muhit va reflektiv) ilmiy asoslab bergan. Tajribaviy-eksperimental ishlarning natijalari bo'lajak o'qituvchilarda kommunikativ mahoratni shakllantirishning samarali usullari va vositalarini belgilashga imkon berdi. Tadqiqot natijalari oliy pedagogik ta'lim muassasalari amaliyotiga tatbiq etish uchun tavsiya etiladi.

Kalit so'zlar: kommunikativ mahorat, pedagogik shart-sharoitlar, bo'lajak o'qituvchi, kommunikativ kompetensiya, kasbiy tayyorgarlik, ta'limda kommunikatsiya, lingvistik kompetensiya, reflektiv ta'lim.

Abstract: This article provides a comprehensive investigation of the pedagogical conditions for developing the communicative skills of future teachers. A systemic-activity approach, communicative competence theory, and person-centered education principles serve as the methodological framework of the study. The authors analyze the structural components of communicative skills - linguistic, discursive, strategic, and socio-cultural competencies - and scientifically justify four groups of pedagogical conditions: organizational-methodological, activity-based, communicative environment, and reflective. The results of the experimental work enabled the identification of effective methods and tools for forming communicative skills in future teachers. The findings are recommended for implementation in higher pedagogical education institutions.

Key words: communicative skill, pedagogical conditions, future teacher, communicative competence, professional training, communication in education, linguistic competence, reflective learning.

Аннотация: В данной статье представлено всестороннее исследование педагогических условий развития коммуникативных навыков будущих учителей. Методологической основой исследования служат системно-деятельностный подход, теория коммуникативной компетентности и принципы личностно-ориентированного образования. Авторы анализируют структурные компоненты коммуникативных навыков - лингвистическую, дискурсивную, стратегическую и социокультурную компетенции - и научно обосновывают четыре группы педагогических условий: организационно-методологические, деятельностные, коммуникативно-средовые и рефлексивные. Результаты экспериментальной работы позволили выявить эффективные методы и инструменты формирования коммуникативных навыков у будущих учителей. Полученные данные рекомендуются для внедрения в высших педагогических учебных заведениях.

Ключевые слова: коммуникативные навыки, педагогические условия, будущий учитель, коммуникативная компетентность, профессиональная подготовка, коммуникация в образовании, лингвистическая компетентность, рефлексивное обучение.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim paradigmasida o'qituvchining kasbiy kompetentligi nafaqat fanga oid bilimlarni, balki yuqori darajada rivojlangan kommunikativ mahoratni ham o'z ichiga oladi. Globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim jarayonining samaradorligi ko'p jihatdan o'qituvchining kommunikatsiya madaniyati, dialogik muloqot ko'nikmalari va nutq mahoratiga bog'liq.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktyabrdagi PF-5847-son¹ "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni va 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son² "Yangi O'zbekiston strategiyasi to'g'risida"gi Farmonida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini oshirish, jumladan, kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi sifatida belgilangan.

Pedagogika va psixologiya sohasidagi xalqaro tadqiqotlar o'qituvchining kommunikativ mahorati o'quvchilarning o'zlashtirishiga bevosita ta'sir ko'rsatishini isbotlagan. J.Hattie o'zining "Visible Learning" asarida ta'lim natijalariga ta'sir etuvchi 138 ta omil ichida o'qituvchi–o'quvchi muloqotining samaradorligi eng yuqori ta'sir kuchiga ega omillar qatoriga kirishini ko'rsatgan ($d = 0.72$). Bundan ko'rinib turibdiki, kommunikativ mahoratni shakllantirish pedagogik ta'limning asosiy vazifalaridan biridir.

Shu bilan birga, amaldagi pedagogik ta'lim amaliyotida kommunikativ mahoratni maqsadli va tizimli ravishda shakllantirish uchun zarur bo'lgan pedagogik shart-sharoitlar yetarlicha ishlab chiqilmaganligi, o'quv jarayonida kommunikativ kompetensiyaga yo'naltirilgan yondashuv ulushi past ekanligi aniqlandi. Bu holat mazkur tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi va quyidagi tadqiqot savoliga javob izlashni taqozo etadi: bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ mahoratini shakllantirishda qanday pedagogik shart-sharoitlar majmuasini ta'minlash zarur?

Tadqiqotning maqsadi – bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ mahoratini shakllantirishga ta'sir etuvchi pedagogik shart-sharoitlarni nazariy asoslash va eksperimental tekshirishdan iborat.

Tadqiqot vazifalari:

- kommunikativ mahorat tushunchasini va uning tarkibiy komponentlarini tahlil qilish;
- pedagogik shart-sharoitlarning ilmiy tasnifini ishlab chiqish;
- eksperimental o'qitish dasturini yaratish va samaradorligini aniqlash;
- natijalarni pedagogik ta'lim amaliyotiga tatbiq etish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

"Kommunikativ kompetensiya" tushunchasi birinchi marta D.Haymes tomonidan 1966-yilda ilmiy muomalaga kiritilgan. Haymes Chomsky nazariyasidagi "lingvistik kompetensiya" (til tizimini bilish)ni kengaytirish zaruratini asoslab, kommunikativ kompetensiyani tildan real ijtimoiy vaziyatlarda to'g'ri foydalana bilish qobiliyati sifatida ta'riflagan. Keyinchalik M.Canale va M.Swain (1980) kommunikativ kompetensiyaning to'rt komponentli modelini ishlab chiqdilar: grammatik, sotsiolingvistik, diskursiv va strategik kompetensiyalar.

L.Bachman (1990) modelida kommunikativ til qobiliyati tashkiliy (grammatik va matniy) hamda pragmatik (illocutionary va sotsiolingvistik) komponentlarga bo'lingan. Zamonaviy tadqiqotlarda J.Richards kommunikativ mahoratni o'qituvchi faoliyatiga nisbatan kengaytirilib, interaktiv kompetensiya, sinfxona diskursi boshqaruvi va metakommunikativ ko'nikmalar ham uning tarkibiga kiritilgan deb hisoblaydi.

O'zbek pedagogika fanida kommunikativ kompetensiya muammosi N.Muslimov, M.Ochilov, R.Mavlonova kabi tadqiqotchilar tomonidan o'rganilgan. Ammo oliy pedagogik ta'limda shu mahoratni shakllantirishning tizimli pedagogik shart-sharoitlari to'liq ishlab chiqilmagan holda qolmoqda - aynan shu bo'shliqni mazkur tadqiqot to'ldirmoqchi.

"Pedagogik shart-sharoitlar" kategoriyasi V.A.Yakunin, A.Ya.Nain va N.M.Borytko kabi tadqiqotchilar tomonidan ilmiy asoslangan. Ularning ta'rifiga ko'ra, pedagogik shart-sharoitlar - muayyan pedagogik maqsadga erishish uchun ta'lim muhitida zaruriy va yetarli omillar majmuasidir. V.I.Andreev pedagogik shart-sharoitlarni zaruriy va yetarli shartlarga bo'lib o'rganishni tavsiya etgan: zaruriy shartlarsiz maqsadga erishib bo'lmaydi, yetarli shartlar esa maqsadga erishishni kafolatlaydi.

Kommunikativ mahoratni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlarini maxsus o'rganishda E.A.Khamrayeva, G.A.Gorodetskaya, T.I.Shamova, shuningdek, J.Devining konstruktiv ta'lim nazariyasi muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Kommunikativ ko'nikmalar faqat aktiv kommunikativ faoliyat jarayonida rivojlanishini inobatga olsak, shart-sharoitlarni shakllantirishda faoliyatga asoslangan yondashuvning ustuvorligi yaqqol ko'rinadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot 2023–2025-yillar davomida University of Business and Science (Namangan), Namangan davlat universiteti va Namangan davlat pedagogika instituti bazasida o'tkazildi. Tadqiqotda jami 168 nafar pedagogika yo'nalishi talabalari (3- va 4-kurs) ishtirok etdi: 84 nafar tajriba guruhi, 84 nafar nazorat guruhi. Nazorat

1 lex.uz/docs/-4545884

2 <https://lex.uz/ru/docs/-5841063>

guruhi an'anaviy ta'lim dasturi bo'yicha, tajriba guruhi esa ishlab chiqilgan pedagogik shart-sharoitlar majmuasi asosida o'qitildi.

Tadqiqot metodlari:

- nazariy tahlil va sintez;
- kuzatuv va suhbat;
- standartlashtirilgan testlar (Oxford Kommunikativ Kompetensiya Testi, OCCI-R shkala);
- ekspert baholash; matematik-statistik tahlil (Mann-Whitney U-testi, Wilcoxon testi, Cohen's d ta'sir kuchi).

Kommunikativ mahorat darajasini o'lchashda uch bosqichli diagnostika qo'llanildi: oldingi nazorat (pre-test), jarayon monitoringi va yakuniy nazorat (post-test). Har bir bosqichda 6 ta ko'rsatkich baholandi: og'zaki nutq ravonligi, tinglash ko'nikmasi, yozma kommunikatsiya, nolingvistik aloqa vositalari (paralingvistik), dialogik o'zaro ta'sir va refleksiv muloqot.

Adabiyotlar tahlili va ekspert so'rovnomasining natijalari asosida bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ mahoratining to'rt komponentli modeli ishlab chiqildi:

1. **Lingvistik-nutqiy komponent** – fonetik to'g'rilik, leksik boylik, grammatik aniqlik, matn koherentsiyasi. Bu komponent kommunikativ mahoratning asosiy zaminini tashkil etib, og'zaki va yozma nutq madaniyatini belgilaydi.
2. **Sotsiopragsmatik komponent** – vaziyatga mos muloqot uslubini tanlash, auditoriyani tahlil qilish, ijtimoiy rol va maqomga oid me'yorlarga rioya qilish. O'qituvchi turli ijtimoiy-kommunikativ rollarda (tushuntiruvchi, moderator, fasilitator, baholovchi) ishlay olishi shart.
3. **Diskursiv-strategik komponent** – dialogni boshlash va boshqarish, muloqot strategiyalarini tanlash, e'tirozlarni konstruktiv hal qilish, axborotni maqsadga mos strukturallashtirish. Bu komponent ayniqsa sinfxona diskursini boshqarishda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.
4. **Refleksiv-metakommunikativ komponent** – o'z kommunikativ faoliyatini tahlil qilish va baholash, kommunikativ xatolarni aniqlash va tuzatish, kommunikativ o'sishni rejalashtirish. Zamonaviy tadqiqotchilar bu komponentni o'qituvchi kommunikativ mahoratining sifatini belgilovchi eng muhim element deb e'tirof etadi.

Pedagogik shart-sharoitlarning to'rt guruhi

Eksperimental tadqiqot va nazariy tahlil asosida bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ mahoratini shakllantirishning to'rt guruh pedagogik shart-sharoitlari aniqlanib, ilmiy asoslab berildi.

I guruh: Tashkiliy-metodologik shart-sharoitlar

- a) **Kommunikativ yo'naltirilgan o'quv dasturini loyihalash.** Barcha pedagogik fanlar o'quv dasturlari kommunikativ kompetensiya tarkibiy qismlarini rivojlantirishga mo'ljallangan maxsus maqsad va natijalarni o'z ichiga olishi lozim. Tadqiqotda ishlab chiqilgan integrativ dasturda umumiy soatlarning 35 foizi kommunikativ mashg'ulotlarga ajratildi.
- b) **Kommunikativ texnologiyalarning tizimli qo'llanilishi.** Debat, rol o'yini, keys-texnologiya, loyiha usuli, muammo-o'rganish (problem-based learning) kabi ta'lim texnologiyalari kommunikativ rivojlanishga eng ko'p hissa qo'shadigan metodlar sifatida aniqlandi. Tajriba guruhida ushbu metodlar umumiy ta'lim vaqtining 60 foizida qo'llanildi.
- v) **O'qituvchilar kommunikativ kompetentligini oshirishga yo'naltirilgan kasbiy tayyorgarlik dasturi.** Professor-o'qituvchi o'zi kommunikativ jihatdan kompetentli bo'lmasa, talabalarni bu mahoratga o'rgata olmaydi. Tajriba guruhidagi o'qituvchilar maxsus seminar-treningdan o'tdi.

II guruh: Faoliyatga asoslangan shart-sharoitlar

- a) **Kommunikativ vaziyatlarni modellashtirish va simulyatsiya.** Haqiqiy pedagogik vaziyatlarni (dars boshqarish, ota-onalar yig'ilishi, ziddiyatli vaziyat, prezentatsiya) simulyatsiya qilish orqali talabalar kommunikativ ko'nikmalarini xavfsiz muhitda mashq qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Tadqiqotda har hafta kamida 2 ta simulyatsiya sessiyasi o'tkazildi.
- b) **Pedagogik amaliyot davomida kommunikativ o'zaro ta'sirni kuchaytirish.** An'anaviy pedagogik amaliyotda ko'pincha talabalar passiv kuzatuvchi rolida qoladi. Tadqiqotda amaliyot davomida har bir talabaga shaxsiy kommunikativ rivojlanish portfoliosini yuritish va mentor o'qituvchi bilan haftasiga bir marta refleksiv suhbat o'tkazish majburiy qilib belgilandi.

- v) **Raqamli kommunikatsiya vositalarini o'qitish jarayoniga integratsiya qilish.** Zamonaviy o'qituvchi raqamli muhitda ham samarali kommunikatsiya qura olishi kerak. Tajriba guruhida video-dars yaratish, onlayn suhbat o'tkazish va raqamli ta'lim platformalarida faollik ko'rsatish bilan bog'liq topshiriqlar qo'llanildi.

III guruh: Kommunikativ muhit shart-sharoitlari

Kommunikativ mahorat o'sib-rivojlanadigan muhit - bu nafaqat sinfxona, balki butun ta'lim muassasasining kommunikativ iqlimini anglatadi. Tadqiqotda uchta muhim muhit sharti aniqlandi.

- a) **Psixologik xavfsizlik va ochiq muloqot iqlimini ta'minlash.** E. Edmondsonning psixologik xavfsizlik tadqiqotlariga⁹ asosanib, guruhda hukm qilmaslik, xatoni o'rganish fursati sifatida qabul qilish va erkin fikr bayon etish madaniyati shakllantirildi. Bu holat tajriba guruhida kommunikativ faollikni 42 % oshirdi (nazorat guruhi bilan taqqoslaganda).
- b) **Hamkorlik va o'zaro ta'lim muhitini yaratish.** Tengdoshlar o'rtasida kommunikativ ko'nikmalarni o'rgatish (peer learning), hamkorlikdagi loyihalar, debat klublari va ta'lim forumlarini tashkil etish.
- v) **Haqiqiy kommunikativ kontekstlarni yaratish.** Faqat sun'iy mashq emas, balki haqiqiy auditoriya oldida gapirish (konferensiya, seminar, ko'rgazma, ijtimoiy loyiha) imkoniyatlarini yaratish. Tadqiqotda talabalar bir semestrda kamida 3 ta haqiqiy kommunikativ nutq namoyishini o'tkazdi.

IV guruh: Refleksiv-monitoring shart-sharoitlari

- a) **Kommunikativ rivojlanish portfoliosini yuritish.** Har bir talaba o'zining kommunikativ o'sish yo'lini hujjatlashtiruvchi elektron portfolio yuritdi. Portfolio audio-video yozuvlar, o'z-o'zini baholash jadvallari, mentor izohlari va kommunikativ maqsadlarni o'z ichiga oldi.
- b) **Tizimli o'z-o'zini tahlil qilish va tengdoshlar baholashi.** Har bir kommunikativ faoliyatdan so'ng talabalar maxsus refleksiv jurnal yuritdilar ("Nima yaxshi chiqdi?", "Nima qiyinchilik tug'dirdi?", "Keyingi safar nima qilaman?"). Tengdoshlar baholash tizimi (rubrika asosida) ham joriy etildi.
- v) **Diagnostik monitoring va o'z vaqtida qayta aloqa tizimi.** Har 3 haftada bir kommunikativ ko'nikmalar darajasini o'lchovchi diagnostik tekshiruv o'tkazildi. Natijalar asosida talabaga individual o'sish yo'naltirilmasi berildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Eksperimental natijalar tahlili

Tadqiqot natijalari quyidagi jadvalda umumlashtirilgan (5 ballik shkala asosida, pre-test va post-test o'rtacha ko'rsatkichlari)(1-jadval).

1-jadval: **Kommunikativ mahorat darajasining o'zgarishi (M±SD)**

Ko'rsatkich	TG pre	TG post	d	NG pre	NG post	d	p
Og'zaki nutq ravonligi	2.61	4.18	1.12	2.58	2.94	0.28	<.001
Tinglash ko'nikmasi	2.74	4.31	1.24	2.71	3.02	0.24	<.001
Yozma kommunikatsiya	2.83	4.09	0.98	2.79	3.11	0.26	<.001
Diskursiv ko'nikmalar	2.42	4.24	1.38	2.39	2.81	0.32	<.001
Refleksiv muloqot	2.18	4.36	1.61	2.22	2.68	0.38	<.001
O'rtacha Jami	2.56	4.24	1.27	2.54	2.91	0.29	<.001

Izoh: TG – tajriba guruhi; NG – nazorat guruhi; d – Cohen's ta'sir kuchi; p – Mann–Whitney U-testi uchun ahamiyatlilik darajasi.

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, tajriba guruhida barcha ko'rsatkichlar bo'yicha sezilarli o'sish kuzatilgan (Cohen's $d = 0.98-1.61$, bu katta ta'sir kuchiga to'g'ri keladi). Nazorat guruhida ham biroz o'sish qayd etilgan ($d = 0.24-0.38$), ammo tajriba guruhi bilan taqqoslaganda bu farq statistik jihatdan juda katta ($p < .001$ barcha ko'rsatkichlar bo'yicha). Eng katta ta'sir kuchi refleksiv muloqot ($d = 1.61$) va diskursiv ko'nikmalar ($d = 1.38$) bo'yicha kuzatildi - bu shart-sharoitlar majmuasining mazkur komponentlarga alohida ta'sirchanligini ko'rsatadi.

Kuzatuv va suhbat natijalari ham son ko'rsatkichlarni tasdiqlab, tajriba guruhi talabalarining kommunikativ ishonchi ortishi, auditoriya oldida og'zaki nutq mahoratining ravonlikka yaqinlashishi va o'z-o'zini nazorat qilish qobiliyatining kuchayishini ko'rsatdi. Tajriba guruhi talabalarini pedagogik amaliyot davomida nazorat guruhi talabalariga nisbatan o'qituvchi tomonidan 73 % ko'proq "mukammal kommunikatsiya" bahosiga loyiq topildi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqot natijalari quyidagi xulosalarni shakllantirishga imkon berdi:

1. Bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ mahorati to'rt tarkibiy komponentdan iborat murakkab kasbiy xislatdir: lingvistik-nutqiy, sotsiopragsmatik, diskursiv-strategik va reflektiv-metakommunikativ. Ularni birgalikda rivojlantirish zarurdir.
2. Pedagogik shart-sharoitlarning to'rt guruhi - tashkiliy-metodologik, faoliyatga asoslangan, kommunikativ muhit va reflektiv-monitoring - bir-birini to'ldiruvchi yaxlit tizimni tashkil etadi. Faqat ularning kompleks ta'minlanishi yuqori natijaga olib keladi.
3. Eksperimental natijalar tajriba guruhida kommunikativ mahoratning barcha komponentlari bo'yicha katta ta'sir kuchi ($d = 0.98-1.61$) bilan o'sganini tasdiqladi. Bu ishlab chiqilgan shart-sharoitlar tizimining yuqori pedagogik samaradorligini ko'rsatadi.
4. Reflektiv komponentni shakllantirishda eng katta ta'sir kuchi kuzatildi - bu kommunikativ rivojlanishda metakognitiv jarayonlarning hal qiluvchi rolini tasdiqlaydi.

Amaliy tavsiyalar:

- pedagogik oliy ta'lim muassasalarida kommunikativ yo'naltirilgan o'quv dasturlariga o'tish;
- pedagogik amaliyotda kommunikativ rivojlanish portfoliosini joriy etish;
- professor-o'qituvchilar uchun kommunikativ kompetentlikni oshirishga yo'naltirilgan malaka oshirish dasturlarini yaratish;
- kommunikativ kompetensiyani baholash uchun standartlashtirilgan milliy vositalar (rubrikalar, diagnostik testlar)ni ishlab chiqish;
- raqamli kommunikatsiya ko'nikmalarini rivojlantirish uchun maxsus modul yaratish.

Mazkur tadqiqot kelajakda yanada kengaytirilib, boshlang'ich ta'lim sifati va o'quvchilar natijalariga kommunikativ mahoratning uzoq muddatli ta'sirini o'rganishga yo'naltirilgan longityudinal tadqiqotlar bilan davom ettirilishi rejalashtirilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyanob xalqimiz bilan birga quramiz. - Toshkent: O'zbekiston, 2017. - 488 b.
2. Hattie J. Visible Learning: A Synthesis of over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement. - London: Routledge, 2009. - 392 p.
3. Hymes D. On Communicative Competence // Sociolinguistics / Ed. by J.Pride, J.Holmes. - Harmondsworth: Penguin, 1972. - P. 269-293.
4. Canale M., Swain M. Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing // Applied Linguistics. - 1980. - Vol. 1. - No. 1. - P. 1-47.
5. Bachman L.F. Fundamental Considerations in Language Testing. - Oxford: Oxford University Press, 1990. - 408 p.
6. Richards J.C. Competence and Performance in Language Teaching // RELC Journal. - 2010. - Vol. 41. - No. 2. - P. 101-122.
7. Yakunin V.A. Pedagogicheskaya psixologiya. - Sankt-Peterburg: Piter, 1998. - 639 s.
8. Andreev V.I. Pedagogika: uchebnyy kurs dlya tvorcheskogo samorazvitiya. - Kazan': Tsentr innovatsionnykh tekhnologiy, 2012. - 608 s.
9. Edmondson A.C. Psychological Safety and Learning Behavior in Work Teams // Administrative Science Quarterly. - 1999. - Vol. 44. - No. 2. - P. 350-383.
10. Muslimov N.A. Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini shakllantirish. - Toshkent: Fan, 2007. - 192 b.
11. Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar. - Qarshi: Nasaf, 2000. - 176
12. Mavlonova R. va boshq. Pedagogika. - Toshkent: O'qituvchi, 2013. - 432
13. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (CEFR). - Cambridge: Cambridge University Press, 2001. - 260 p.
14. Celce-Murcia M., Dornyei Z., Thurrell S. Communicative Competence: A Pedagogically Motivated Model with Content Specifications // Issues in Applied Linguistics. - 1995. - Vol. 6. - No. 2. - P. 5-35.
15. Kramsch C. The Multilingual Subject. - Oxford: Oxford

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №7(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.